

محیط آموزشی مطلوب و ارتقا کیفیت آموزشی

احمد یوسفی^۱، حمید آذرآیین^۲، دیبا اصلانی فیروزآبادی^۳، مرتضی دهباشی^۴

۱- کارشناسی علوم تربیتی

۲- کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی

۳- کارشناسی ارشد شیمی

۴- کارشناسی آموزش ابتدایی

چکیده

در کلاس درس غالباً مجموعه عوامل متعددی دست به دست هم می دهند و جو روانی به خصوصی را در کلاس پدید می آورند. اگر دو کلاس یا دو مدرسه مجاور یا نسبتاً نزدیک به هم در یک مقطع تحصیلی، که از نظر شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کاملاً شبیه به هم هستند را در نظر بگیریم، متوجه می شویم که جو حاکم بر آن ها با هم فرق دارد. اصولاً در هر سازمانی (از جمله مدرسه و محیط آموزشی) مجموعه عوامل مختلفی دست به دست هم می دهند و «جو سازی» به خصوصی را به وجود می آورند. از جمله این عوامل می توان به محیط فرهنگی حاکم بر سازمان، ویژگی های فردی و شخصیتی اعضا سازمان، محیط فیزیکی و امکانات مادی سازمان، نیازها و مشکلات موجود، درجه آزادی افراد (که عموماً متناسب با بلوغ فکری آن ها برای ایشان در نظر گرفته شده است) و عوامل دیگری از این قبیل اشاره نمود.

«جو سازی» در مدرسه نیز یکی از عوامل مهم تسهیل کننده و یا بازدارنده روابط انسانی است. در این زمینه، حاکمیت جو «بسته» و یا جو مسموم که موجبات ترس، بی اعتمادی و عدم بیان نیازها و مشکلات را به وجود می آورد، سبب انسداد راه های برقراری ارتباط و مهار استعدادها و خلاقیت می شود و بالعکس، در محیطی که جوی سالم وجود دارد و افراد احساس

آزادی منطقی، اعتماد، مالکیت و هویت می کنند، بدون تردید زمینه های تبادل افکار، انتقال احساسات و شکوفایی استعدادها فراهم می شود.

کلمات کلیدی: مدرسه ، محیط فیزیکی، مشکلات ، تبادل افکار ، محیط فرهنگی.

مقدمه

گرچه وضعیت فیزیکی کلاس درس و همچنین سطح انگیزه روانی و وضعیت روحی، روانی و عاطفی فراگیرندگان به نوبه خود در شکل گیری جو روانی کلاس مؤثر هستند، اما می توان گفت که نقش معلم در به وجود آوردن چنین فضایی به مراتب مهم تر و تعیین کننده تر است.

از این رو معلم در کلاس درس خود بایستی برای ایجاد یک جو سالم روانی کوشش کند و در راستای نیل به این منظور، می بایست از همه عوامل دخیل در این مسأله کمک بگیرد.

مشاهده می شود که وضعیت فیزیکی و تصویر ظاهری معلم، همچنین صدای معلم، (از جهت کیفیت، طنین، حالت، سرعت و ملایمت روانی آن) در ایجاد جو روانی مطلوب در کلاس، اثرگذار می باشد. صدای شاداب، آرامبخش و طبیعی معلم به ایجاد فضای آرام و خالی از تنش در کلاس درس کمک می کند؛ به خصوص آن که در چنین مواقعی فراگیرندگان نیز مایلند تا کیفیتی مشابه با صدای معلم را منعکس نمایند. عکس این قضیه نیز صادق است؛ یعنی صدای خشن و با مضطرب به ایجاد فضای متشنج در کلاس کمک می کند.

نوع برخورد و انتظارات معلم از نتایج عملکرد آموزشی هم در تعیین کیفیت جو روانی حاکم بر کلاس حائز اهمیت است. معلمی که عادتاً با نشاط، خندان و خوش بین باشد و قابلیت ها و توانایی های فراگیرندگان خود را درک نماید و به آن اعتقاد داشته باشد، و قادر به ارزشیابی صحیح و منصفانه و عادلانه از فراگیرندگان خود باشد، این طرز نگرش و برخورد او به طور مستقیم بر وضعیت روانی کلاس تأثیری مثبت بر جای خواهد گذاشت. همچنین چگونگی رفتار و عملکرد معلم و

نوع جاذبه‌هایی که او برای کلاس ایجاد می‌کند نیز در این خصوص از اهمیت خاصی برخوردار است. به عنوان مثال شوخ طبعی و استفاده از شوخی و مزاح می‌تواند فضای مطلوبی را برای آموزش فراهم آورده و یادگیری را آسان تر کند، تنش‌ها را کاهش دهد و به ایجاد روابط طبیعی میان افراد کمک کند و اعضا کلاس را از خویشتن‌گرایی خارج سازد.

گاهی حتی با استفاده از شوخی و طنز می‌توان نکات اخلاقی و انضباطی را تفهیم کرد و شاگردان نافرمان را تحت کنترل درآورد. شوخی مناسب و مزاح به طور کلی، شیوه نفوذ عالی و همه‌جانبه‌ای مخصوصاً در موقعیت‌های دشوار است. البته لازم نیست که حتماً شوخی‌ها از قبل آماده شده، یا خیلی خنده‌آور باشد. بلکه می‌بایست به خاطر داشته باشید که شوخی باید ملایم، محترمانه و ظریف باشد و حتی الامکان به موضوع درس مربوط باشد.

به یاد داشته باشید که رفتارهایی همچون ریشخند زدن، تمسخر یا دست انداختن دیگران به هیچ وجه شوخی مناسبی تلقی نمی‌شود. این شعار را همواره در ذهن داشته باشیم و به شاگردان خود نیز بیاموزیم که در شوخی‌ها باید «با هم بخندیم، نه آن که به هم بخندیم». در شوخی‌ها نبایستی از شخصیت کسی برای خندانیدن دیگران خرج کنید.

نوع و چگونگی به کار بستن روش‌های کنترلی، عامل دیگری است که در ایجاد جو روانی سالم در کلاس دارای اهمیت خاصی است. در این زمینه بهتر است تا حتی الامکان سعی شود که از کنترل‌های مثبت (مثل تقویت رفتار با جایزه و اعطای امتیاز و امثال آن) به جای کنترل‌های رفتاری منفی (از قبیل تهدید، سرزنش، تنبیه و ...) استفاده گردد.

به طور کلی هر اندازه فراگیرندگان احترام به نفس بیشتری داشته باشند و به خصوص بتوانند نظرات و عقاید و پرسش‌های خود را آزادانه تر مطرح سازند، جو روانی حاکم بر کلاس از سلامت بیشتری برخوردار است.

برای ایجاد احترام به نفس بیشتر در فراگیرندگان، ابتدا معلم می‌بایست خودش به احترام به نفس بالایی دست یابد (از طریق کسب تصور مطلوبی از خود و در نظر گرفتن توصیه‌های مذهبی و اخلاقی و در ذهن آوردن الگوهای مطرح شده در این زمینه) و سپس از طریق تشویق و حفظ احترام متقابل و تلاش در جهت توسعه روابط فی مابین با فراگیرندگان خود و نهایتاً با گوش دادن به احساسات آن‌ها به این مهم دست یابد. همچنین معلم می‌بایست از پیش داوری‌های منفی نسبت

به فراگیرندگان خود بپرهیزد و آن‌ها را همان‌طور که هستند پذیرا باشد. بعلاوه او می‌بایست در رفتار خود صداقت داشته باشد و به دور از آن که بخواهد حالت تدافعی به خود بگیرد و یا خود را پشت ماسک حرفه‌ای پنهان کند، بایستی صمیمی، بی‌ریا و مخلص عمل کند.

استفاده از تماس‌های چشمی و حرکات بدنی مناسب و همچنین بهره‌بردن از کلمات و عبارات شوق‌انگیز و ارزش‌دهنده و آرامش‌بخش نیز در بهبود وضعیت روانی کلاس کمک می‌کند و به معلم نیز اجازه می‌دهد تا از این طریق «حس دوست داشتن» و احساسات مطلوب خود را به کلاس منتقل کند.

به‌طور کلی می‌توان گفت که ایجاد، حفظ و توسعه فضای مطلوب روانی و عاطفی در کلاس زمینه‌ساز موفقیت معلم است و از این رو می‌بایست از تمامی امکانات موجود در این زمینه بهره‌لازم گرفته شود.

نگاهی به تاثیر و کاربرد رنگ در مطلوب سازی مدیریت آموزشی

رنگ، نوازشگر روح

بسیاری می‌اندیشند که رنگ تنها عامل تفاوت در اشیاست و به کمک آن اشیاء راحت‌تر و بهتر شناخته می‌شوند. عده‌ای نیز معتقدند که رنگ برای تزئین منزل، اشیاء، لباس و ... است. اما از دیدگاه روانشناسی، رنگ‌ها جایگاه ویژه‌ای در زندگی انسان دارند، یعنی، بخش مهمی از زندگی ما را تشکیل می‌دهند و جزئی جدایی‌ناپذیر از زندگی ما هستند. با استفاده از رنگ کردن می‌توان در همهٔ افراد و در هر سنی تاثیر مثبت یا منفی گذاشت. این تاثیر در کودکان، نوجوانان و جوانان بیشتر از هرکس دیگری نمود پیدا می‌کند.

انتخاب رنگ مناسب در بعضی از مکان‌ها بسیار مهم است. این مسأله زمانی اهمیت بیشتری می‌یابد که فرد دائماً با مکان مورد نظر در تماس باشد یا برای مدتی طولانی مجبور باشد در آن مکان اقامت گزیند. «مدرسه» یکی از همین مکان‌هاست.

دانش آموزان، زنده ترین، مفیدترین و فعال ترین ساعات خود را در روز، در مدرسه سپری می کنند و بی شک حق دارند که بخواهند در مکانی دلچسب، آرام و زیبا به درس و تحصیل بپردازند. از این رو دقت در انتخاب رنگ کلاس ها، راهروها، بوفه، نمازخانه، دفتر مدرسه و ... بسیار مهم و قابل تامل است.

تاثیر رنگ ها در برقراری ارتباط

به عقیده روانشناسان، رنگ اشیا، فضا و لباس افراد تاثیر مستقیمی در برقراری ارتباط شخص با آنها دارد. بارها کوشیده ایم با فرد، فضا، مکان و یا حتی غذایی ارتباط برقرار کنیم، اما نتوانسته ایم. این دقیقاً ناشی از تاثیر رنگ آنها بر روان ماست. از این رو، دانش آموز تا زمانی که نتواند خود را با فضای کلاس، اشیای داخل آن، میز و نیمکت، لباس معلم، و مانند آنها تطبیق دهد، نمی تواند از حضور در کلاس لذت ببرد و در فضای آن احساس آرامش کند. معمولاً کلاس های درس، راهروها، دفتر مدرسه، درها و جاهای دیگر مدرسه، با رنگ هایی ایستا و مرده، چون سفید و خاکستری رنگ می شوند. اخیراً ورود «وایت بورد» سفید به کلاس ها نیز بر تاثیر این فضای مرده و ایستا افزوده است. میز فلزی آموزگار و دیوارهای خالی از تصاویر شاد نیز عوامل دیگری در تشدید این تاثیر نامطلوب هستند. مجموع این عوامل سبب می شود در دانش آموزان کلاس، بی حوصلگی، یکنواختی، بی تحرکی و بی میلی بروز کند.

این نکات اگرچه ممکن است به وضوح دیده نشوند، اما بی شک بر لایه های پنهان ذهن دانش آموز تاثیر می گذارند و باعث می شوند دانش آموز نتواند با مدرسه ارتباط برقرار کند.

تاثیر رنگ بر رفتار و حالات شخص

به همان میزان که رنگ قرمز محرک و شادی بخش است، رنگ آبی ایجاد آرامش می کند و احساسی آمیخته با صلابت و شکوه در بیننده به وجود می آورد، رنگ صورتی مهربانی و عطوفت ایجاد می کند، رنگ خاکستری احساس سردگی و سکون را القا می کند و رنگ سفید نوعی سردی، غم و کسالت را- با وجودی که آن را مظهر پاکی می دانند- به ذهن و

احساس متبادر می سازد. بنابراین رنگ دیوارها، میز و نیمکت ها، پرده ها، تابلوها و پوسترهای روی دیوار کلاس همگی بر ذهن، احساس و رفتار دانش آموزان تاثیر می گذارد. از این رو، اگر در رنگ آمیزی کلاس ها از رنگ هایی چون آبی روشن، سبز ملایم، زرد بسیار ملایم و صورتی یا به عبارتی دیگر رنگ های زنده و آرامش بخش استفاده شود، بی شک تاثیرات مثبتی به همراه خواهد داشت. اقداماتی از قبیل: تعویض میز فلزی معلم با میز چوبی، استفاده از پوسترهای رنگی و تعویض نیمکت های دانش آموزان، همگی راه های بسیار مناسبی برای کاهش حالت های افسردگی، اضطراب، دلزدگی و نظایر آنها در دانش آموزان هستند.

رنگ به عنوان سمبل

رنگ ها هریک سمبل حالت، مشخصه یا وضعیتی خاص هستند و بعضی از آنها در فرهنگ های گوناگون معنی خاصی دارند. بنابراین می توان با آگاهی از «جایگاه رنگ ها» و یا به عبارت دیگر شخصیت رنگ ها، در هر مکانی از رنگ مناسب آن مکان استفاده کرد.

برای مثال، در فرهنگ ما رنگ سبز، سمبل «تقدس» است. از این رو تاثیر تحریک کننده برای انجام مراسم مذهبی و عبادت ها دارد. اگر نمازخانه مدرسه با رنگ سبز (نه الزاماً سبز تند) رنگ آمیزی و تزئین شود، عامل مهمی در جلب بیشتر دانش آموزان به سوی عبادت خواهد بود. رنگ بنفش سمبل قحطی و خشکسالی است. به همین خاطر نباید در رنگ آمیزی بوفه مدرسه و یا وسایل آن از این رنگ استفاده کرد. در این مکان رنگ های زرد و نارنجی که تحریک کننده اشتها هستند، مناسب است. رنگ خاکستری نوعی اضطراب، افسردگی و ترس نهفته به همراه دارد، بنابراین نباید «دفتر مدرسه» را رنگ خاکستری زد یا از وسایلی به این رنگ در تزئین آن استفاده کرد؛ زیرا برای دانش آموزان، دفتر مدرسه خود به قدر کافی مکانی پر اضطرابی است.

فضای سبز، بخشی از رنگ آمیزی مدرسه

همه ما به تاثیرات مثبت فضای سبز از جنبه مسائل زیست محیطی آگاه هستیم، اما شاید هیچ گاه به جنبه دیگر آن یعنی تاثیر رنگ فضای سبز بر اعصاب و روان دانش آموزان نیندیشیده ایم.

وجود فضای سبز در مدرسه به دلیل ایجاد تنوع در فضای مدرسه، مخصوصاً به خاطر رنگ آن بسیار مهم است. حتی می توان با استفاده از چند گلدان، ایجاد حاشیه ای سبز باریک در پای دیوار حیاط و کاشت چند نوع گل یا درخت و درختچه، هم کیفیت زیست محیطی مدرسه را بهبود بخشید و هم نوعی تنوع رنگ ایجاد کرد و از این طریق، در ساعات تفریح به دانش آموزان آرامش روحی داد. از این مهمتر، اگر از نیروی خود دانش آموزان در کاشت گل ها و گیاهان کمک گرفته شود، مسلماً تاثیر آن از نظر روانی و احساس تعلق و مراقبت بر آنها چند برابر خواهد شد.

کلام آخر این که تغییر رنگ مانتوی دانش آموزان از رنگ های ملال آور نظیر سرمه ای، مشکی و طوسی به رنگ های شادی آور چون: صورتی، آبی و سبز نه تنها در روحیه آنان، که در روحیه آموزگاران نیز تاثیرات مثبت و فراوانی می گذارد. بنابراین می توان برای تکمیل این حرکت مثبت و ارزشمند، در رنگ آمیزی مدرسه ها تحولی ایجاد کرد.

ایجاد تنوع و تقویت انگیزه

بر اساس نتایج تحقیقات انجام شده، روش های مختلفی جهت توسعه انگیزه یادگیری و تقویت آن پیشنهاد شده است. یکی از روش های خود و در دسترس برای ارتقاء سطح انگیزه، معرفی و آشنا ساختن فراگیرندگان با الگوهای موفق است؛ چرا که الگوبرداری و استفاده از الگو از ابزارهای مهم تربیتی است و البته این ابزار تربیتی در درجه اول با تحریک «انگیزه» مخاطب، یادگیری را در او تسهیل می نماید. فراگیرندگان در درجه اول از بستر خانواده و سپس از طریق معلم و یا از طریق دیگر (همچون دوستان و آشنایان، یا مطالعه کتاب، دیدن فیلم و امثال آن) با الگوهای مطلوب نظر خود مواجه می شوند و برای همانند سازی و نیل به آن از خود اشتیاق نشان می دهند که از ثمرات افزایش چنین اشتیاقی افزایش یادگیری در فرد است.

همسویی و تطابق محتوای درس و شیوه های ارائه درس با نیاز و گرایش های خاص فراگیرندگان نیز در تقویت انگیزه آنان اهمیت قابل ملاحظه ای دارد. (به عنوان مثال یکی از عوامل محرک انگیزه، به خصوص برای سنین بالاتر آن است که مطالب درسی هر چه کاربردی تر و ملموس تر ارائه شود.) به علاوه حتی الامکان بایستی کوشش شود تا بحث او فعالیت های آموزشی با آن چه که فراگیرنده در خارج از کلاس با آن رو به رو است همخوانی داشته باشد.

تنوع بخشیدن به شیوه های ارائه درس، (تا حدی که فراگیرنده را نسبت به رویه عادی و روال کار در صحنه تدریس سر در گم نکند) نیز برای تقویت انگیزه بسیار کمک کننده است و موجب همراهی بهتر و جلب تمرکز فراگیرندگان می شود. در این زمینه توصیه می شود که تا جایی که شرایط اجازه می دهد، با اتخاذ روش هایی همچون بهره گیری از وسایل کمک آموزشی و تنوع رنگ ها، نمادها، شوخی ها یا اغراق طنزآمیز یک موضوع مربوط به درس (به صورتی که توجه فراگیرندگان را به خود جلب کند) و یا حتی اعلام خبرهای غافلگیر کننده و خوشحال کننده و امثال آن برای سرزنده تر بودن بیشتر فراگیرندگان خود اقدام کنید.

جهت ایجاد «تنوع در انگیزه» در هر جلسه درس، معلم می تواند با رفتارهایی همچون جا به جا شدن در اطراف کلاس (بدون حرکات اضافی و غیر عادی) و با استفاده مناسب از تغییر و تنظیم لحن کلام (به صورت تأکید بر کلمات خاص، جهت دادن عبارات، تغییر دادن مناسب تون و صدا و استفاده به جا از سکوت و ...) و استفاده از حرکات مناسب اندام ها و حالات صورت (به صورت غیر متناسب چهره و چشم، حرکات مناسب دست و سر و ...) تمرکز شاگردان را جلب کند. البته توجه داشته باشید که هماهنگی در استفاده از این حرکات مهم است.

استفاده عبارات یا حرکات به یاد ماندنی و حالات مهیج و استثنایی برای تسهیل در به خاطر سپردن و یادآوری مطالب مهم و کلیدی روشی متفکرانه و مفید است. به عنوان مثال یک معلم درس تعلیمات دینی ممکن است به توصیف و شرح حدیث «کساء» عملاً پارچه ای را به کلاس بیاورد و با گردآوردن پنج نفر از شاگردان خود در زیر آن، به شرح واقعه مزبور در صدر اسلام بپردازد.

یکی دیگر از روش های مفید برای تنوع انگیزه و ایجاد علاقه و نشاط در بین فراگیرندگان روش «بازگشت» به دوران کودکی است که فراگیرندگان سنین پایین تر استفاده می شود. بدین صورت که معلم از طریق روش های مختلفی همچون بازی تغییر نام، گردش، بازدید و امثال آن فراگیرندگان را به دوره های آرام و به دور از تنش کودکی خود می برد و ضمن تنوع بخشیدن به کلاس باعث تسهیل در یادگیری آن موضوع به خصوص در آن ها می شود. این بدان علت است که اغلب افراد دوران کودکی خود را دوست دارند و در آن حال و هوا به آرامش بیشتری دست می یابند و در نتیجه بهتر یاد می گیرند.

استفاده از نمودارها و تصاویر و وسایل مختلف سمعی و بصری از طریق وا داشتن و به کار گرفتن حواس پنجگانه در فراگیرنده، بر تنوع کار تدریس می افزاید؛ به خصوص آن که حتی الامکان بهتر است تا از مقوله هنر هر چه بیشتر در امر تدریس استفاده شود (احساسی کردن درس). علاوه بر آن کوشش شود تا فضای هر کلاس مطابق با درس مربوطه آرایش داده شود.

به عنوان یک تکنیک آموزشی می توانید مسائل را در غالب یک طرح یا پروژه به فراگیرندگان آموزش دهید تا آن ها در حین به کار بردن آن طرح، به مطالب آموزشی مورد نظر وقوف یابند. (به عنوان مثال برنامه تهیه مجموعه ای از حشرات برای آموزش بهتر درس علوم از این نوع است).

عامل دیگری که می تواند انگیزه های موجود را تحرک ببخشد، عامل ایجاد «رقابت» است. رقابت عاملی است که موجب تحریک بلند پروازی و برتری طلبی می شود. اما گاهی نیز به اضطراب و نا امیدی می انجامد. لذا در چنین مواردی در نتیجه حکومت بیش از حد رقابت، به تدریج تنها عده ای که تواناترند، احساس موفقیت کرده و دائم به پیش می روند و عده زیادی احساس شکست، خستگی و حتی گاهی عدم اعتماد به نفس می کنند. البته شاید شما بتوانید تا با به کار بستن ابتکار و هنر خود به گونه ای جو رقابت را ایجاد کنید که عموم فراگیرندگان مزه موفقیت را بچشند و تا حد امکان آثار مخرب رقابت مهار شود.

به طور کلی در آن دسته از محیط های آموزشی که به جای توسعه ایجاد رقابت صحیح و توسعه روابط سالم، حس برتری طلبی و تسلط جویی مورد تشویق مربیان و معلمان باشد، رقابت نه تنها سازنده نیست، بلکه سرانجام پس از طی دوره آموزش، فراگیرندگان کم و بیش فردگرا، غیر مسئول و خود پسند و خود برتر بین پرورده می شوند که اغلب مایلند تا هموعان خود را کمتر ببینند و حتی گاهی آرزو دارند تا آن ها را به هر شکل شکست داده و سپس با جدایی از افراد مغلوب و ناکام به تنهایی راه موفقیت را طی کنند.

شکوفایی خلاقیت

فراگیرنده بیشتر می بایست به "فکر کردن" وادار شود تا به "اطاعت کردن". یک نگرش نادرست و کهنه وجود دارد، مبنی بر اینکه برخی از معلمان در کلاس درس فراگیرندگانی که به پیروی محض از معلم خود می پردازند را بیشتر مورد تشویق قرار می دهند و از کار با آن ها لذت می برند. در حالی که بعضاً در برابر فراگیرندگان مبتکر و خلاق جبهه می گیرند و به خصوص از بین آن ها افراد با نمرات پایین تر را کمتر مورد توجه قرار می دهند و حتی در ازای جواب متفاوت از سوی آن ها، آن ها را به سختی مورد انتقاد قرار می دهند و نسبت به آن ها ابزار خستگی و انزجار می کنند.

گروهی از معلمان آماده اند تا به آسانی فراگیرندگانی که به طور ناقص پاسخ می دهند را به حال خود رها کنند و صرفاً از کار کردن با فراگیرندگانی که نمره بالاتری می آورند لذت می برند و معمولاً نمره خوب آن ها را سندی برای صحت عملکرد و روش انتخابی خود می دانند. این گروه از معلمان غالباً علاقه ای به توسعه خلاقیت فراگیرندگان خود ندارند و در کلاس درس آنان، صرفاً شاگردان خوش حافظه ای که قادر باشند تا نمرات خوبی کسب کنند، افرادی موفق تلقی می شوند.

پیشنهاداتی برای رشد و توسعه خلاقیت

به منظور رشد و توسعه "خلاقیت" در فراگیرندگان، رعایت اصول بیست گانه ذیل، به عنوان راهنمایی مفید خواهد بود:

- ۱- به تفکر خلاق اهمیت بدهید. (هرگاه علائم بروز ابتکار و خلاقیت را در فراگیرنده ای مشاهده کردید، او را تشویق نمائید و اجازه ندهید که درخشش جرقه های خلاقیت و نوآوری به خصوص در دوره های اولیه تحصیلی، با الزام و اجبار به انطباق با برنامه درسی خشک و انعطاف ناپذیر یا برخی امور متفرقه دیگر، به تدریج به خاموشی گراید.)
- ۲- سعی کنید تا فراگیرندگان را به محرک های محیطی حساستر کنید. (خوب نگاه کردن به محیط اطراف، با دقت گوش کردن، بوئیدن، چشیدن و لمس کردن را با تمرین های مختلف به آن ها بیاموزید.) همچنین در دادن تکالیف و پروژه ها، گسترش خلاقیت را نیز در نظر بگیرید.
- ۳- دخل و تصرف در اشیاء و مفاهیم را در فراگیرندگان مانع نشوید، بلکه آن را تشویق کنید.
- ۴- چگونگی آزمون منطقی و نظم هر مفهوم را به آن ها بیاموزید. (به تدریج از آغاز سن نوجوانی به فراگیرندگان بیاموزید که چگونه مسائل را مشخص و توصیف کنند و چگونه به آزمایش هر مساله بپردازند.)
- ۵- قابلیت پذیرش مفاهیم جدید را در فراگیرندگان پرورش دهید. (به گونه ای که آن ها بیاموزند که امکان ورود معانی و مفاهیم جدید را درحوزه اندیشه خود بپذیرند و بتوانند یافته های صحیح تر را جایگزین یا مکمل آموخته های پیشین خود نمایند و هر روز بیش از پیش در مسیر تعالی گام بردارند.)
- ۶- از تحمیل یک الگوی خاص بر فراگیرندگان برحذر باشید.
- ۷- در کلاس درس جوی خلاق را حاکم سازید. (جوی آرام، راحت و عاری از فشار و مبتنی بر احترام متقابل را ایجاد کنید و با فرد مبتکر، منطقی رفتار کنید و در صورت ایجاد بی نظمی، حتی الامکان با او مدارا کنید.)
- ۸- به فراگیرنده نیز بیاموزید که به تفکر خلاق خود اهمیت بدهد. (او را به یادداشت برداشت ها و یافته های عینی خود تشویق کنید.)

۹- به منظور اجتناب از بدآموزی همسالان یک فراگیرنده خلاق، آموزش های لازم را در این خصوص برای آن ها اعمال کنید. (اگر فراگیرنده بسیار خلاق شما باعث گمراهی و سردرگمی همکلاسی های خود شده است، با آگاه کردن وی از احساسات دیگران به وی کمک کنید).

۱۰- درباره فرآیند خلاقیت، اطلاعات لازم را به فراگیرندگان خود انتقال دهید. (به خصوص از ذکر الگوهای خلاق جامعه و بیان داستان زندگی نوابغ، تا حد ممکن بهره بگیرید).

۱۱- با پرورش حس جسارت و جرات در خلق شاهکارها، احساس ضعف را از فراگیرندگان خود دور کنید. (می توانید بعضی از روش های به کار گرفته شده توسط نوابغ یا برخی مشکلات موجود در مسیر زندگی آن ها را برای شاگردان خود بازگو کنید).

۱۲- یادگیری خود انگیز و خودجوش را تشویق نمایید. (کلیه فعالیت های فرهنگی، هنری، علمی و ورزشی و امثال آن را که هر یک از فراگیرندگان به صورت خود خاسته و خود جوش بدان می پردازند، با دقت شناسایی نمایید و آن را توسعه ببخشید).

۱۳- از فراگیرندگان سوالات بحث انگیز بپرسید. (توجه آن ها را به یافته های مشکوک جلب نمایید).

۱۴- برای داشتن تفکر خلاق ضرورت هایی ایجاد کنید. (فراگیرندگان را با مسائل برانگیزنده مواجه نمایید).

۱۵- در زمانبندی برای وقت کلاس، اوقات را تناسب، جهت آموزش فعال و آموزش آرام تقسیم کنید.

۱۶- منابعی را برای توسعه مفاهیم و فعالیت های خارج از درس برای فراگیرندگان مشخص یا فراهم نماید.

۱۷- عادت به استفاده از کاربرد کامل مفاهیم را در فراگیرندگان ایجاد و آن را تقویت کنید.

۱۸- روحیه انتقاد پذیری و انتقاد سازنده نمودن (و نه فقط انتقاد) را در فراگیرندگان پرورش دهید.

۱۹- گرایش به علم و دانش در زمینه های گوناگون را در میان فراگیرندگان ایجاد کنید و آن را تشویق نمایید. (کتاب ها و

مراجع جالب توجه را به آنان معرفی نمایید).

۲۰- حتی الامکان معلمانی با روحیه بحران پذیر و ماجراجو باشید و ضمن حفظ حرمت خود به شاگردان نشان دهید که فهم و انتقال مطالب علمی می تواند چقدر لذت بخش و هیجان آفرین باشد.

منابع و مأخذ

- اقتداری ، علی محمد. سازمان و مدیریت. تهران : مولوی، ۱۳۹۶.
- الوانی ، مهدی. مدیریت عمومی. تهران : نی ، ۱۳۹۹.
- بابلی ، عزیزالله؛ یوز باشی، زهرا. مدیریت آموزشی. تهران کانون فرهنگی آموزش، ۱۳۹۹.
- جاسبی، عبدالله. اصول و مبانی مدیریت. تهران : دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۸
- جان بست، روش های تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری . ترجمه حسن پاشاشریفی. تهران: رشد، ۱۳۹۹.
- جمالی، عیسی. مدیریت خلاق در مدرسه. تهران : آوای نور، ۱۳۹۷.
- جویس ، بروس. الگوهای جدید تدریس. ترجمه محمد رضا بهرنگی. تهران: تابان : نشرکمال تربیت، ۱۳۹۸.
- حافظ نیا، محمد رضا، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی . تهران : سمت ، ۱۳۹۹.
- خورشیدی ، عباس، غندالی، شهاب الدین. مقدمات مدیریت آموزشی و آموزشگاهی. تهران : نشر پسین، ۱۳۹۹.
- خوی نژاد، غلامرضا، روش های پژوهش در علوم تربیتی، تهران: سمت، ۱۳۹۹.
- راد ، منوچهر؛ عابدینی راد، امیر. اصول مدیریت و رفتار سازمانی. تهران : منوچهر راد، ۱۳۹۹.